

Bence Lajos

A Lehetetlen meghódítása a Szép gyorsaságával

Pandur Caligulája Lendván

Majdhogynem „pozitív” figuraként álmodja színpadra a hírhedt római diktátor-művész és filozófus Tomaž Pandur Caligula című darabjában, melyet Szlovéniában először Lendván láthatott a közönség, november 23-án és 24-én. A szlovén színházi élet fenegyereke 1989-ben debütált a Seherezádéval a ljubljanoi Maldinsko gledališče (ifjúsági színház) színházban. 90-ben a maribori „Drama SNG”-be szerződik, s itt olyan nagy, „archetipikus” projekteket állít színpadra, mint a Faust, a Hamlet, a Carmen vagy Dante Isteni színjátékának Purgatóriuma. A siker lenyűgöző, Európa színházi közvéleménye Mariborra figyel, az előadások teltházasak, a nagy volumenű darabok híre a szomszédos Ausztriából (Grazból) gyorsan terjed. A kritika a „merészséget”, az „esztétikailag és dramaturgiai is komplex mitikus projektumok” színpadra állítását, valamint Pandur „rendezői álmainak kompromisszummentes és bizarr megvalósítását” dicséri, egy, a színházi élet központjától távol eső „tartományban”, amilyenek Maribor eddig számított. (Csak zárójelben jegyezzük meg, hogy Madách: Az ember tragédiája is a következő évadok tervei között szerepelt, a kitűnő Zichy Mária, belatinci grófnő mecenatúrája révén.) A sikertörténetnek azonban váratlanul vége szakadt. A színházi vezetés és a rendező, valamint a dramaturg (Livija Pandur) közötti nézeteltérések miatt a színház a következő évadban nem szerződtette a rendezőt, aki a tengerentúlon bukkant fel újra. Az utóbbi években pedig a délszláv államalakulatokban, partneri kapcsolatok alapján működő nemzetközi színházi projektet hozott létre, mely öt ország, öt színházi fesztivál és öt színház együttműködésén alapszik. A lendvai Caligula bemutató előtt elmondta: - Nagy sikernek könyvelem el a projekt létrehozását, az „egyetlen mű érdekében” létrehozott színházi közösség abban a hitben erősít meg, hogy még mindig érdemes teátrumot „csinálni”.

Közben Spanyolországba hívják rendezni, itt állítja januárban színpadra a Hamletet, mely egy „nagyvonalú” világszínházi projekt részét képezi.

A kortárs színházi események Pandur értelmezésében reményt ébresztőek, hogy a színház „nem halt meg”. A modern színházról vallja: azért tudott megmaradni, mert rendkívülien gyors médium, így sem a film, sem a tévé, s az internet sem tudta megingatni népszerűségét. A színház naponta változó intézmény, állandó alkotás/

teremtés színhelye.

A Camus-dráma (Caligula) adaptációja – mert a mai valamire való színházi produkciók mind azok, világosított fel az előadás előtt maga a rendező – alapvetően a gyilkosság és a szeretet, illetve a „szeretetből gyilkolás” összeférhetetlenek látszó archetípusait állítja egymással szembe. S mint ahogy azt már a modern drámában megszokhattuk, a fikció „valóságának” folytatásaként, a színészek a valóságba való visszazuhanás pillanatában – a színházi produkció végét jelző taps felcsattanásakor –, egymás cirógató érintésével, a darab végkicsengéseként a szeretet viszi el a „pálmát”.

Pandur a darab előtt hosszasan taglalta a mai, „élő” színházi követelményeket, mely semmi esetre sem jelenti az irodalmi szöveg-interpretálást. Legtöbb esetben, mint ahogy tette eddig is, a drámai művet szabadon kezeli, a szerzőnek „társ szerzőjévé szegődve” olyan dramaturgiát alkalmaz, amely a darabnak nem is sajátja.

A rendezői utasítások között éppen a Hold meghódítását-birtoklását jelöli ki az imperátor álmai megvalósulása tetőpontjának. A rendező „kutatási” területe is a Holdhoz kötődik, illetve az egyén álmai megvalósíthatóságához. – Caligula megszerezte saját „Holdját”; az előadás „túllépve” színházi keretein arra szeretné ösztönözni a nézőt, hogy gondolja át, mi van a saját „Holdjával”, milyen álmokat kerget az emberiség, milyen álmokat álmodunk ma – magyarázza a rendező.

Az előadás a szabadság korlátlan lehetőségeiről is szól, ahogy az egyén saját maga állította határaitól is. Caligula arról beszél, hogy a szabadság korlátait az ember maga állítja fel. Továbbá arról is, hogy mi történik a „beteljesült” álmokkal.

Magáról az előadásról. Mivel kollektív színházi teljesítményről van szó, a színészi produkcióról külön nemigen érdemes beszélni. Caligula, aki habzsolja az élvezeteket, aki eljut arra a pontra is, amikor kéjből öl, valódi ókori „művészfigura”. A hanyatló Róma diktátor cézárjai közül egy a sok közül, de voltaképpen több is amazoknál, filozófus és az „önsztárolás” folytán színész is. S lényegében a darab erről szól. Egy mindent legyűző „egyetem” teátrumról, de már nem a „bűnös-áldozat” sokak által megfogalmazott drámai relációjában mozog a cselekmény. Nem is a diktátornak és kiszolgálóinak, illetve titkos ellenszegülőinek a mechanizmusát kívánja feltárni, bár ilyen irányt is vehetne a drámai folyamat, amely Caligula megjelenésével mindig szertefoszlik, vagy el sem indul. „A művészet azért van, hogy ne haljunk bele az igazságba” – ez a caligulai szentencia, mely idézet a szépség és a szerelem által mozgatott világ illúziójának „reményéről” szól.

Camus-Pandur nem a diktatórikus hatalom természetrajzát kívánja megrajzolni, a diktátor sokkal inkább egy történelmi – egész uralkodásáról csak annyit tudunk, hogy 4 éves tartamát egy éles kard szakítja meg –, történelmen „túli”, valódi archetipikus figurává „nemesül”.

Szenvedélyesen „vad” igazságszeretetével, a hazugság és a képmutatás elleni harcával, a szervilis viselkedés elleni ellenszenvével ma is a „szépség” szószólójává válik...

A kellékeket illetőleg Pandur ezúttal sem fukarkodik a látvánnyal, jobbra a már töle megszokott „vizes” (a Faustból ismert) elemeket alkalmazza, azokat, amelyeket már a 90-es évek maribori „Teátrumában” is. Ily módon is hangsúlyozva: a színházi „show” folytatódik, illetve folytatódnia kell (show must go on...)! Kapóra jön a Nemorenzis-tó megidézése azon a mitológiai „utolsó éjszakán”, melyet „utolsó előttivé” szublimál a rendező egy ügyes színpadi trükkel, mely a produkció végét is jelzi.

A Pandur.Theaters és fióktársulatai a két lendvai előadást „ugródeszkának” használva Izrael és Dél-Korea meghódítására indulnak. A rendező pedig bokros teendői mellett is érdemesnek találta megnézni az előadást, az állandóan fejlődő és átalakuló premier-sorozat újabb epizódját. Nem is annyira a színészi teljesítmény és a mozgó színpad ígézetét keltő, tektonikus erőknél is ellenszegülő, az égolt súlyát viselő atlaszi helytállást és teherbírást jelképező „szcéna” miatt. Hanem pusztán a közös alkotás, ha úgy tetszik a színészek miatt, akik az inspiráció „forrását” jelentik. A rendező feladata is egyszerű: „bebújni” a szí-

nészbe, körültapogatni, a megfelelő gombot megnyomni. Ez néha nagyon fájdalmas, de szép processzus.

S még valami: minden előadás interaktív, minden színpadi sikert vagy bukást a társulatban végbemenő „vegyi” folyamatok határoznak meg. Ezért is igényel hosszadalmas munkát, lemondást és erőfeszítést, míg a megfelelő, jól működő társulat feláll. A többi „néma csend”...

Jelenetek az előadásból.